

GÉZA CSÁTH

AFYON

VE DİĞER ÖYKÜLER

Çeviri: İSMAIL DOĞAN

GÉZA CSÁTH
AFYON
ve
Diğer Öyküler

Can Klasik

Afyon ve Diğer Öyküler, Géza Csáth
Macarca aslından çeviren: İsmail Doğan
A varázsló halála

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2019

3. basım: Ocak 2020, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Edit Tasnádi

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-3969-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750739699

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

GÉZA CSÁTH
AFYON
ve
Diğer Öyküleri

ÖYKÜ

Macarca aslından çeviren

İsmail Doğan

♥can

GÉZA CSÁTH, 1888'de doğdu. Annesinin erken ölümünün ardından aynı zamanda müzikle de uğraşan avukat babası tarafından yetiştirildi. Bir müzik eleştirisi olan ilk yazısı *Bácskai Hírlap* gazetesinde yayımlandığında daha on dört yaşındaydı. "A Kályha" isimli ilk öyküsünü on yedi yaşındayken yazdı, *Jövendő* dergisine gönderdi ve bunun ardından kendini tamamen edebiyata verdi. Tıp eğitimi alırken aynı zamanda *Budapesti Napló* isimli gazetede de yazılar yazdı ve yeni Macar edebiyatının en büyük yayın organı olan *Nyugat* dergisinde yazılar kaleme aldı. 1909 yılında tıp doktoru diplomasını alarak Budapeşte'de Sinir Hastalıkları Enstitüsü'nde çalışmaya başladı. Etkisi öykülerinde de hissedilen morfini ilk kez burada kullandı. 1913'te evlendi, 1914'te askerî doktor olarak orduya katıldı, ancak morfin alışkanlığı yüzünden 1917'de görevine son verildi. 1919'da tedaviye alındı, fakat hastaneden kaçtı. Kaçtıktan sonra karısını öldürüp intihar girişiminde bulundu. Bugün Sırbistan sınırları içerisinde bulunan Szabadka'daki hastaneye yatırıldı, fakat buradan da kaçtı. 1919'da, Macaristan sınırında Sırp sınır muhafızları tarafından yakalanınca yanında taşıdığı pantopon ilacını içerek intihar etti.

İSMAİL DOĞAN, 1968'de İskenderun'da doğdu. Yükseköğrenimini 1990 yılında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Hungaroloji Anabilim Dalı'nda tamamladı. Halen aynı kürsüde öğretim üyesi olarak görev yapıyor.

İçindekiler

Baba ve Oğul	11
Bilmeyen Evde	17
Annemle Buluştum	25
Cerrah	29
Liseli Fantezileri	37
Kara Sessizlik	41
Cinayet	47
Büyücünün Bahçesi	53
Sonu Kötü Biten Masallar	59
Mavi Kayık	67
Üç Kızlar Hakkında Hikâye	73
<i>Nervus Rerum</i>	79
Öğleden Sonra Rüyası	87
Eroica	103
Küçükhanım	111
Akşam	119
Soba	125
Doktorun Karısı	131
Büyücünün Ölümü	141
Afyon	147
Küçük Emma	151
Ana Katli	163

BABA VE OĞUL

Bir kış günü öğleden önce, Anatomi Enstitüsü müdürünün başasistanı, bir adamın saygıdeğer müdürle acilen konuşmak istediğini haber verdi.

Müdür asistanına, bir konferans vermesi gerektiğini ve bu yüzden sadece birkaç dakika kabul edebileceği mesajını adama iletmesini söyledi. Sınıf gerçekten de doktor adaylarıyla doluydu.

Uzun boylu, iyi giyimli, solgun benizli bir adam olan ziyaretçi içeri girdi ve saygıyla eğildi, heyecandan neredeyse kekeleyerek konuşmaya başladı. Düzgün tıraş edilmiş yüzüne bakarak, insan onun Macar olmadığı his-sine kapılabılırdi; oysa temiz bir aksanla konuşuyordu. İleri derecede miyop gözlerinde siyah çerçeveli bir kelebek gözlük taşıyordu.

“Rahatsız ettiğim için özür dilerim saygıdeğer beyefendi, ama bu iş o kadar acil ki, en azından benim için. İsmim Pál Gyetvás, mühendisim ve Amerika’dan dün geldim. Trenden indiğimde annem beni babamın artık yaşamadığı haberiyle karşıladı. Ölümünü bildiren mektubu Macaristan’a dönmek için gemiye bindiğim gün almam gerekecekti... Kısacası babamın artık ölmüş olduğunu kesin olarak öğrenmiş bulunuyorum, üstelik klinikte. Eve döndüğümde annem büyük bir sefalet içerisindeydi, do-

layısıyla onu defnettirememiş. Anlayacağınız babamın cesedini orada bırakmış, çünkü anneme kliniğin onu defnedeceği konusunda güvence vermişler. İşin peşine düştüm ve dün, doktor adaylarının üzerinde çalışabilmesi için cesedin buraya, Anatomi Enstitüsü'ne getirildiğini öğrendim. Ayrıca cesedi tamamen küçük parçalara ayırdıktan sonra gömdüklerini de öğrenmiş bulunuyorum, bu küçük parçaları bir araya getirerek tabutlara koyuyorlarmış. Acaba benim babamın da mı sonu böyle oldu, yoksa şu hizmetlinin demin söylediği gibi, acaba cesedi kaynatıp iskelet haline mi getirdiler, bunu öğrenmek istiyorum. Saygıdeğer müdür bey, rica ediyorum, eğer durum böyleyse lütfen iskeleti ya da kafatasını bana verin, fakat defnettirebilmem için tüm iskeleti verirseniz daha iyi olur... Kısacası, size yalvarıyorum müdür bey, lütfen babamın iskeletinin burada olup olmadığına bir baktırın, hizmetli bana güzel ve güçlü kemikleri olan cesetlerin derslerde kullanılmak üzere seçildiğini söyledi; benim babamın muazzam kemikleri vardı ve babam da benim gibi uzun boyluydu... Enstitünün tüm masraflarını da karşılarım..."

Müdür bütün bu uzun ve heyecanlı konuşmayı dinlerken sakince sakalını ovuşturmuştu, ardından sessizce ve oldukça yavaş konuşarak şöyle dedi:

"Rica ederim, ben ilgilenirim, babanızın adı neydi?"

"Pál Gyetvás, isimlerimiz aynı."

"Gerçi enstitü cesetleri iade etmiyor... Fakat eğer iskelet hâlâ duruyorsa, belki de daha kaynatma bölümündedir ya da kemikleri bir araya getirmişlerdir, zorluk çıkarmayacağım ve size iade edeceğim beyefendi."

Müdür zile bastı. Beyaz önlüklü bir asistan belirdi.

"Doktor bey," diye seslendi müdür, "geçen ay ya da önceki ay Pál Gyetvás isimli bir ceset üzerinde çalışılmış mı, bir baktırır mısınız lütfen; eğer çalışılmışsa dersler için cesetten iskelet hazırlanmış mı acaba?"

Asistan aceleyle çıktı. Biliminsanı ise tuhaf misafiri-
ne yer gösterdi.

Misafirin sinirli bir şekilde dizlerini salladığı, hoca-
nınsa eli cebinde yağmurlu sokağı seyre daldığı beş da-
kikalık sessiz bir bekleyişten sonra asistan telaşla içeri
daldı.

“Efendim, ceset kayıtlarda görünüyor, dahiliyeden
almışız. Otopsisini bizde yapıldı. Üçüncü sınıflara verdim,
çünkü iskeleti güzeldi, geçen hafta Mátyás’a temizlettim,
dün kemikleri bir araya getirdiler. Oldukça başarılı oldu,
anatomi salonuna koyduk, söylediğiniz gibi, çünkü bi-
rinci sınıflar geçen ay anatomi salonundaki iskeletlerden
birini parçalamıştı.”

Misafir aniden kramp girmiş gibi kollarını salladı.
Profesör ise az öncekine mükemmel şekilde benzeyen
bir sakinlikle yeniden konuşmaya başladı:

“Doktor bey lütfen söz konusu iskeleti beyefendiye
verin. Sizin de masrafları bize ödemeniz gerekiyor. Ne
kadarı doktor bey? Cesedin parçalanması ve kemikle-
rin bir araya getirilmesi otuz beş *korona*, değil mi?”

Adam çabucak cüzdanını çıkardı ve hemen parayı
verdi. Bu arada daha az heyecanlanarak, hatta mutlu bir
rahatlamayla şöyle dedi:

“Buyurun saygıdeğer beyefendi, yardımınız için te-
şekkür ederim, rahatsızlık verdiğim için özür dilerim.
Saygılar efendim.”

Mühendisi anatomi salonuna götürdüler “söz konu-
su” iskelet bir köşede duruyordu. Muazzam, sağlam ke-
mikli, mükemmel bir kafatası olan, porselen beyazı ola-
na kadar kaynatılmış bir iskeletti.

Yabancı bir süre şaşkınlık içerisinde iskelete baktı.
Muhtemelen henüz iskelet görmemişti. Etrafında dönüp
arkasına, önüne baktı; kaidelerini çevirdi, parmaklarını
boylu boyunca kaburgalarında gezdirdi, çene kemiğini

kafatasına bağlayan yaylara dokundu, ardından çaresizlik içerisinde hizmetliye ve asistana baktı.

Yabancı aniden anatomik özelliklere merak sarınca, asistan kafatasını övmeye başladı. Fakat beyaz önlüklü adam hemen veda ederek ayrıldı çünkü konferans salonunda işi vardı.

Yaşlı hizmetli, adamı teselli etmek gerektiğini düşündü. Bütün bilgisini topladı kafasında.

“İki numaralı anatomi salonundaki Gyuri, daha önce hiç böyle mükemmel bir iskelet görmediğini söylemişti ve, ‘Mátyás Amca, bu iskeleti buradan götürmek istiyorum,’ demişti.”

Yabancı başını eğdi ve iskeletin ayaklarını sallamaya başladı. İskelet şıkırdayarak ileri geri sallandı. Daha sonra uzun süre gözyuvalarına baktı ve ardından dudaklarını ısırdı.

Otuz yıldır cesetleri oraya buraya taşıyan dalgacı ihtiyar Mátyás başka bir şey yapmadı, adamın gözlerinin yaşardığını gördü ve o da mecburen duygulandı:

“Akrabanız mıydı?”

“Babamdı!”

“Babanız mı? Hım, hım.”

Bunun üzerine sustu. Bir süre orada iskelete bakarak sessizce durdular.

İskeletin oğlu o an bir şeyler söylemesi gerektiğini, ruhunda hazırlandığını hissettiği o garip, karışık düşünce ve duygu fırtınasını boşaltması gerektiğini düşündü.

Ama fırtına daha ortaya çıkmadan temiz, beyaz porselen parıltılarıyla dolu anatomi salonunda kayboldu, üzüntü ve ölüm acısı yok oldu ve büyük pencerelerin aydınlığında eriyip gitti. Mühendis sanki hemencecik düşüncesini değiştirmiş gibiydi, iskeleti kaidenin demir çubuğundan tutarak kavradı ve kapıya doğru taşımaya başladı. Garip yüküyle birlikte kararlı adımlarla ve aceleyle

yürüyordu, bu arada gözlerini yere dikti, sanki babası yüzünden suratı kızarmış gibiydi.

Büyük koridoru geçti ve birkaç geç kalmış doktor adayı elleri, ayakları garip bir dans icra eden iskeleti ve yüzü düzgünce tıraş edilmiş adamın iskeleti beceriksizce kucaklayışını gördü. Oğul babayı.

BİLİNMEYEN EVDE

1

Io 1843'te veya 44'te Peşte'te, Váci Sokağı'nda ölmüştü. Evvelki gün, eylül ayının sonlarında günbatımı vakti tesadüfen o eve girdiğimde zakkum ağaçlarından gelen hoş kokulu bir rüzgâr gibi beni karanlıkta şefkatle kucakladı.

2

Bu olayın meydana geldiği ve tesadüfen girdiğim avlu dardı ve gökyüzünün gri yeşil günbatımı rengi ikinci katın üzerindeki üçgen şekilli çatı etrafında parılıyordu.

Katların koridorlarını sonuna kadar dolaştım, *hiç kimseyi* göremedim.

3

Oysa pencerelerin ardında ölgün kahkahalar dolanıyordu ve Io karanlıkta beni yeniden hoş kokulu bir rüzgâr gibi *şefkatle* kucakladı ve dudaklarımdan öptü. Ürkekçe, sadece bir an için. Sanki sadece yumuşak yüzünü ağzıma değdirmiş gibi. Ağzı sanki dudaklarımdan önünden havada uçarak geçmişti.

4

O anda onu *gördüm*. Elinde bir gaz lambasıyla ikinci katın küçük koridorunun sonundan geliyordu.

5

Ona baktım ve o ilk defa bir erkeğe gülümseyen masum bir kız gibi bana *gülümsedi*. Avluda etrafa baktım ve o sırada kapının kapatıldığını gördüm. Üzerine yeşil bir örtü örtmüş yaşlı kadın duvara gaz lambası asıyordu. Oradaki bir sandalyeye oturdu. Io ise dar dönel merdivenden inerek bana doğru geldi. Eski bir şarkı mırıldanıyordu ve tevazuyla, sessizce, gülümseyerek ellerini uzattı. Utangaç bir âşık gibi.

“Io,” dedim, “sen büyükbabayı tanıyor muydun?”

6

Kız cevap vermedi. İnce ve tiril tiril elbisesinde ve çıplak, hoş kokulu boynunda küçük ışık halkaları dans ediyordu. Ardına kadar açık gözleriyle *sessizce*, hayranlıkla suratıma baktı.

“Io,” dedim, “eğer konuşmak istemiyorsan, odana götür beni.”

7

Arkasını döndü ve dar dönel merdivenden yukarı doğru çıktı. Birinci kata gelir gelmez koridorda çepeçevre kapılar açıldığını ve renkli giysilere bürünmüş kızların bizi seyrettiğini gördüm. Hepsinin de yüzü şeytani ve iticiydi. Bunlar henüz Ölümü ve mutluluk verici İyiliği bilmiyorlardı. Üzerlerinden ufak bulutlar halinde etrafa yayılan güçlü, zehirli parfüm *korkutucu* gelmişti bana.

8

Io acele ediyordu. İkinci kata ulaştığımızda artık aşağıda aydınlık göremedim. Hatta öyle ki aşağıdaki her şey, avlu, kapı, yeşil örtülü kadın ve Váci Sokağı batıp gitmiş, ortadan kaybolmuş gibiydi ve yukarıda sadece kapı ve arkasında Io'nun odasından başka bir şey yoktu. Bu düşünce beni ürpertti ve belki de Io beni kucaklamasa ve küçük odasına itmeseydi sersemleyip derinliğe *düşecektim*.

9

Pencereden beyaz perdeler sarkıyordu. Duvarın yanında yüksek, köşeli bir dolap ve küçük, tenteli bir yatak duruyordu, Io'nunki.

“Io,” diye seslendim, “gel *ölüm* yatağına yat ve uyu.”
O ise hiçbir şey söylemeden soyunmaya başladı.

10

Zoraki ve edepsizce gülümsedi bana. Çoraplarını, küçük kırmızı terliklerini ve hafif *ipek* sabahlığını çıkardı. Daha sonra yatağa oturdu, yavaşça, gülümseyerek başını yastığa koydu ve küçük, kız çocuklarınıninkilere benzeyen beyaz ayaklarını tek tek yorganın altına çekti.

O an ben fısıldayarak, ürpertiyle, neredeyse hıçkırlara boğularak konuşmaya başladım.

11

“Ah, ben biliyorum Io,” dedim, “biliyorum: Sen bir bahar günü büyükbabayla buluştun. Ve onun on yedi yaşında pembe renkli çocuk yüzünde *aşkın* kutsayışını gör-

dün. Değil mi Io? Çünkü o sırada üniversitede eczacılık okuyanlar arasında en yakışıklısı oydu.”

12

“Narin, beyaz elleri kırışık değildi. İleride kabaracak ve düğüm düğüm olacak mavi damarlar o sırada diri, canlı kaslar arasında gizleniyordu. Muhtemelen *elini* de öptün, buna şaşırımam gerekir, çünkü onu seviyordun Io ve bu yüzden onu bu odada *baştan çıkardın*.”

13

“Büyükbaba daha sonra sana kaç defa geldi ve burada yanında oturdu? Küçük sandığında sakladığın uğursuz *misk* kokusu onun güzel, genç yüzüne ince katmanlar halinde yapıştı. Büyükbabanın pembe yüzünde küçük kırışıklıklar oluşmasına sen sebep oldun Io. Üstelik oldukça genç yaşta. Gözlerinin etrafına. Ve burun kanatlarının kenarına.”

14

“Seni suçlamıyorum Io, sana sadece şunu söylemek istiyorum: Büyükbabanın artık kendisini sevmeyeceğinden korkan büyükanne senin yüzünden *o kadar* çok ağladı ki. Ve şimdi sana acı ve korkunç bir şey söyleyeceğim: Sevmedi de. Hayatında sadece seni sevdi Io. Tabii sen bunu bilemezsin.”

15

“Oysa ben biliyorum, büyükbaba yaz tatili için Peşte'den memlekete gitmeden önce boynunu uzun uzun

Psikiyatru, müzik eleştirmeni ve yazar Gza Csth XX. yüzyıl Macar edebiyatını yenileştiren nc yazarlardan biri kabul edilir. Karanlık, tuhaf atmosferleriyle ne çıkan öykülerinde, aldığı tıp eğitiminin etkileri net biçimde görülür. Modern psikolojinin ruhunun hkim olduğu yapıtlarında karakterlerin grotesk, karmaşık dünyasına adeta otopsi yapan bir doktor gibi derinlemesine iner. Özellikle uyυsturucu bağımlılığı konusunda hem kendi deneyimleri hem de klinik deneyiminin yansımalarının ortaya çıktığı öyküleri, yaşadığı yüzyılın büyük çöküşünü bireyler üzerinden acımasız, net ve yalın biçimde anlatır. Türkçeye ilk kez çevrilen yazarın Afyon ve Diğer ykler isimli derlemesi, insan doğasına bambaşka bir bakış açısı sunuyor.

#dnyaklasikleri #macarklasikleri #dekadans #karanlikruhlar #psikiyatri
#insandoęasi #grotesk #baęımlilik

 can öykü

can yayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinlari

ISBN 978-978-01-93699-1

9 789750 739699